

az 1896. évi millenniumi kiállítás anyaga már önálló épületbe kerülhetett, ahol – az bérház lévén – fokozatosan növelték (egyelőre még a Nemzeti Múzeum szervezeti keretén belül) az új múzeum helyiségeit. 1898-ra mindkét emelet beépítésével Jankó János álmai megvalósultak; koncepciójának megfelelő – nemzetközi mércével mérve is nagyszabású – kiállítást nyithattak június 16-án a politikai és tudományos közélet jeles képviselői előtt, amely az *első hazai néprajzi múzeum*ként került be a köztudatba. Ebben az épületben, amely 1906-ig adott otthont a múzeumnak, az állandó kiállítás mellett egy igazi múzeumi műhely jött létre szakemberek és szakmai asszisztencia bevonásával. A műtárgyak feldolgozása mellett már lehetőség nyílt a restaurálásra és konzerválásra is. Múzeumi könyvtár létesülhetett, fényképészlabor és audióstúdió dolgozta fel a terepmunkákon készült negatívokat és fonográf hengereket, megteremtve ezzel a néprajztudomány máig legnagyobb hazai archívumát. Jankó kibővítette a korabeli néprajztudományt, és múzeumi feladatkörbe emelte az antropológiai kutatásokat. A múzeum nemzetközi kapcsolatait nyugati és keleti irányban egyformán ápolta és bővítette. *Néprajzi Értesítő* címmel nemzetközi elismertségű kiadványsorozatot hozott létre a tárgyi néprajz, a múzeumügy érdekében. Kutatásai eredményeként számos tudományos igényű cikket és monográfiát írt, amelyek ma is forrásként állják meg helyüket a néprajztudományban. A magyar őshaza és a finnugor nyelvi rokonság kutatása során részt vett Zichy Jenő gróf oroszországi expedíciójában, ahonnan majd egy esztendei embert próbáló terepmunka után tért haza felbecsülhetetlen értékű tárgyi és írott-fényképezett gyűjteményével. Ennek alapján írta meg *A magyar halászat eredete* két kötetes összehasonlító elemző monográfiáját, amely máig alapmű az őstörténeti és finnugor kutatásban. Magyarországi kutatásainak irodalmi eredményei a *Kalotaszeg magyar népe* (1892), *A Balaton-melléki lakosság néprajza* (1902), a *Torda, Aranyosszék, Toroczkó magyar (székely) népe* (1893), és nem utolsósorban az *Ethnographia* 1896. évfolyamában megjelent *Adatok a bácsbodrogi sokácok néprajzához* című munkája. Sokoldalúságát jellemzi, hogy Biró Lajos újguineai tárgye gyűjtését ugyanolyan szakértelemmel rendezte sajtó alá, mint ahogy a finnországi néprajzi kutatásokat elemezte (*Néprajzi Értesítő* I.).

Mi, múzeumi utódai leginkább hatalmas munkabírása, céltudatos múzeumszervező képessége előtt adózunk bámulattal. Alig tíz esztendei múzeumi pályafutása alatt mintegy 30 ezer tárggyal gyarapította a Néprajzi Tár gyűjteményeit, megalapította könyvtárát és archívumát, megalkotta és szerkesztette kiadványát, kijelölte a múzeumnak, a néprajzi muzeológiának prognózisát.

Halálának évfordulóján tisztelettel adózunk emlékének.

Szemkeő Endre

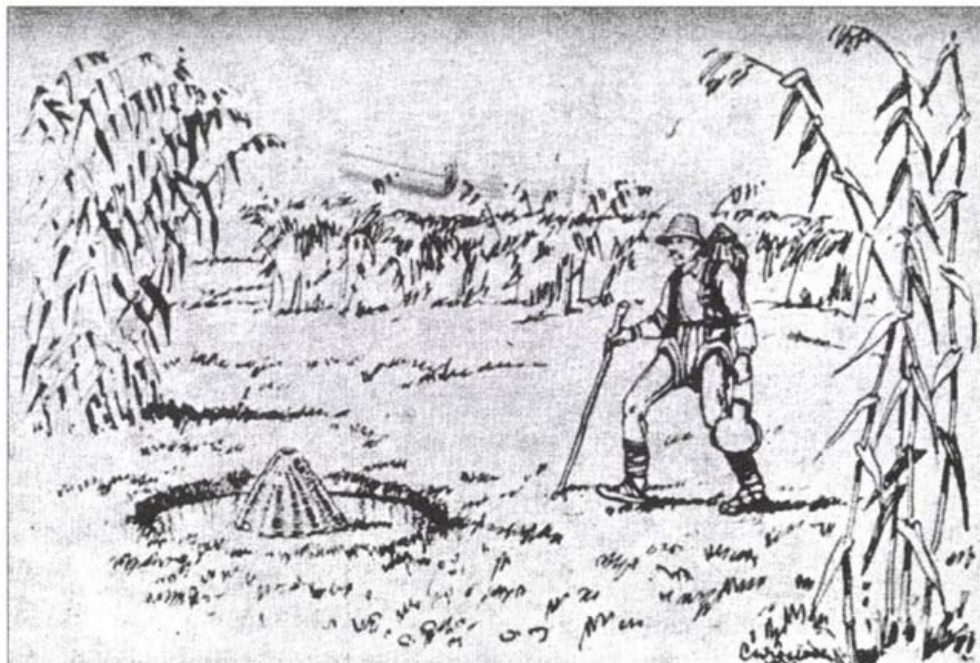
Csikós Tóth András

(1902–1963)

Száz éve született Csikós Tóth András, aki vérbeli illusztrátorként leginkább összhangba tudta hozni a rajzot, az illusztrációt és az ábrázolandó tárgyat, a képi formában is bemutatandó szöveget – írja róla Dankó Imre, aki személyesen is ismerte.

1902. december 15-én született Túrkevéren. Édesapja paraszti származásból „felküzdötte” magát a városi jegyzőségig. Korai halála miatt a három gyermek neveltetése az édesanyára – Varga Etelkára – maradt. A rokonság segítségével reménykedve rövidesen Debrecenbe költözött a család és Csikós Tóth András itt fejezte be elemi iskoláit. Ezt követően a nagyhírű mezőtúri gimnáziumba került, de a középiskola utolsó évét már Debrecenben végezte el és itt tett érettségi vizsgát is.

Szűkös anyagi viszonyaik miatt a család nem tudott sokat áldozni András taníttatására. Így rövid tisztviselősködés után nagy nehézségekkel elvégezte Pallagon a Gazdasági Akadémiát. 1922-ben a besorozott fiatalembert behívták katonának. Itt mintegy két hónapot szolgált a debreceni fogatolt tüzérenknél.

A csikász megnézi a csikvarsát.

(Csikós Tóth András rajza Györfffy István Nagykunsgái krónikájából)

Fokozatosan bontakozott ki sokoldalú tehetsége. Ez elsősorban a rajzolás, a festészet terén jelentkezett a leghatározottabban. Ugyanakkor kitűnő előadóképességgel is rendelkezett. Versmondó képességét Rózsahegyi Kálmán színiiskolájában tovább finomította. Kitűnő hangja, abszolút hallása volt. Rengeteg népdalt tudott. 1945 után sokat fellépett a rádióban is. Nagyon szerette az embereket, hűs cimora volt és kedvelte a jókedvű társaságot. Sokszor ült a zongora mellé, régi és új népdalok előadásával szórakoztatta a társaságot.

Egész életre kiható élmény volt, amikor megismerkedett Györfffy Istvánnal, a kunsgái származású, nagy néprajztudóssal. A Túrkevény történet megismerkedésben Csikós Tóth András túrkevei származásának jelentős szerepe volt. Ekkor – az 1925–1926-os években – kezdődött az a munkakapcsolat a két férfi között, amely azután oly sok kitűnően megírt és megszerkesztett kötet illusztrálásához vezetett.

Ez indította el Csikós Tóth Andrást azután a Képzőművészeti Főiskolára, ahol felvételt nyerve Rudnay Gyula és Glatz Oszkár tanítványaként ismerkedett meg a képzőművészet világával. Tehetséges volt és mellette igen szorgalmas is. A Főiskolán ott tartották tanársegédnek, itt rajzdidaktikát és akvarell-festést tanított a növendékeknek.

Az igen alacsony tanársegédi fizetésből nehezen élt meg, ezért 1934-ben a nagykörsi Református Tanítóképzőben vállalt rajztanári állást. A következő tanévet azonban már a kecskeméti Református Gimnáziumban kezdte, ahol rajzot és művészettörténetet tanított 1943-ig. A kecskeméti nyolc év volt életének egyik legboldogabb, legnyugodtabb, legszebb időszaka. Szeretett tanítani, értett a gyerekek nyelvén, így tanítványai is szerették. Néprajzi szakkört szervezett, akikkel néprajzi adatokat gyűjtött Kecskeméten és környékén. Érdekes és tartalmas néprajzi előadásokat tartott Kecskeméten is, annak hatalmas tanyavilágában is.

Ebben az időben vette feleségül Glatz Ilona rajztanárnőt, aki a szakértői kapcsolat mellett meleg családi otthon is teremtett számára. Közben néprajzi illusztrációinak száma is folyton növekedett, hiszen a Magyarság Néprajza első két kötetének rajzait nagyrészt ő készítette. Egyre inkább a néprajzi illusztrációk rajzolása töltötte be és tette tartalmassá életét. Úgy érezte, hogy élete célját – a néprajzi illusztrációk készítését – inkább Budapesten tudná megvalósí-